

Sobre retòrica i política, 1

JOAN FRANCESC
MIRA

L'art de parlar en públic pot ser, com totes les arts, estèticament atractiu o del tot desagradable, entretingut o pesat, molt bell o molt lleig (els debats parlamentaris d'aquests anys: quina pobra loquacitat sense elegància!), o allò que vostès voldran. En qualsevol cas és un art molt antic, consubstancial amb l'espècie social i parlant que som els humans (els àngels parlen poc: més aviat canten himnes i fan música a les altes esferes o a la capella major de la seu de València). Dels molts invents dels grecs, la retòrica i la política no haurien de figurar entre els menors, encara que l'ús que en feien no era sempre exemplar. L'invent de la política vol dir l'invent de la ciutadania, del que ara en diríem "sobirania popular" i d'alguns detalls més que defineixen allò que solem anomenar democràcia. I això funcionava a través d'assemblees amb poder decisor en matèria de lleis, de càrrecs públics, de guerres i paus o de conflictes jurídics (l'"assemblea ciutadana", la van inventar els grecs antics, no els moderns poc il·lustrats de Podemos: la diferència és que els grecs la practicaven, i els de Podemos no). Sempre sobre la base de l'habilitat de qui parlava per convèncer els oients, que eren també els votants. Dit d'una altra manera: la democràcia funcionava (i funciona encara, si funciona) amb els instruments de l'art de la retòrica. És a dir, sobre l'habilitat per parlar en públic, amb un discurs eficaç i persuasiu. La retòrica va ser també l'instrument de la república romana, de la pràctica judicial, i de l'educació dels joves de casa bona des del temps de Demòstenes fins al de sant Agustí, i més enda-

vant des dels segles XIV o XV fins ben entrat el segle XX. Saber parlar en públic és, des dels grecs i els romans, una alta qualitat humana. L'orador, l'home que parla bé en públic, és un dels models ideals, antics i permanents, de la història social i cultural d'Europa. O era: escolteu, ara, els discursos dels polítics i els d'alguns suposats "professionals". Ciceró parlant davant del Senat de Roma ha estat per a innumbrables generacions d'escolars europeus una mena d'exemple suprem, de *number one* de la paraula pública. No exactament per allò que deia, sinó per l'estil. I l'estil, en els discursos públics, pareix que també s'ha acabat. Exposar tesis, encadenar amb mètode idees i fets, utilitzar amb art i amb ordre els arguments adients, i en definitiva transmetre el propi pensament als oients i si pot ser convèncer-los. És l'art de l'expressió i de la persuasió, un dels més valorats i més activament influents en la història europea.

Fins i tot quan l'efecte persuasiu fallava, per excés de retòrica (i després d'escoltar l'eloqüent orador sagrat el fi-

del podia comentar allò de "no hi he entès res, però ha parlat molt bé"), aquest aparent fracàs manifestava el valor superior de l'art de la paraula: l'admiraació que desperta –que despertava, ai, en un temps segurament ja passat...– el fet mateix de "parlar bé". Però fa temps que aquest art ja no s'ensenya enlloc. "Saber parlar" formava part, durant generacions i generacions, de les qualitats que havia de tindre la persona plenament acompanyada, des dels grecs fins als fills de la burgesia industrial, educats per a una vida professional que volia dir també vida civil, vida social i vida pública. Fins i tot quan s'insultaven en públic –com ha estat pràctica immemorial al Parlament britànic–, ho sabien fer amb una certa qualitat retòrica. És clar que aquesta educació arribava només a les elits, i que –fora del camp eclesiàstic– només els membres d'aquestes elits "sabien parlar" en públic, i per a un públic que estava compost igualment per membres dels mateixos grups socials. I és clar també que tot això canvia, o comença a canviar, quan l'ús de la paraula pública és un element central de les revolucions burgeses, i després dels seus derivats, els moviments populars i proletaris. La democràcia de masses, que d'una manera o una altra s'enceta amb la Revolució francesa, i continua al llarg del segle XIX i del XX, a Europa i fora d'Europa, no representa només una expansió del discurs parlamentari, sinó sobretot l'aparició d'un fenomen del tot nou o radicalment renovat: el míting de sala, de carrer o de plaça. El fet és nou, perquè en el míting ja no es tracta sobretot de "parlar bé" amb els recursos i els referents de la retòrica clàssica (és a dir, de parlar bé davant d'un públic elegit i expert), sinó de moure a la convicció i a l'acció un públic popular, compost per gent que no ha tingut cap contacte amb un llenguatge i amb uns conceptes propis de la cultura d'elit. Continuarem, i dispensen tanta història de la cultura en aquest pantanós final d'estiu.

«L'ORADOR, L'HOMME QUE PARLA BÉ EN PÚBLIC, ÉS UN DELS MODELS IDEALS, ANTICS I PERMANENTS, DE LA HISTÒRIA SOCIAL I CULTURAL D'EUROPA. O ERA: ESCOLTEU, ARA, ELS DISCURSOS DELS POLÍTICS I ELS D'ALGUNS SUPOSATS "PROFESSIONALS"»